Asiantuntijalausunto

26.10.2023

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta
Sivistys- ja tiedepoliittinen jaos

VANTAAN KAUPUNGIN LAUSUNTO

HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024.

Valtion 2024 talousarvioesityksen keskeiset painotuksen ja kipupisteet varhaiskasvatuksen esi- ja perusopetuksen sekä yleisesti OKM:n pääluokan osalta kunnan näkökulmasta

Vantaan kaupungin näkökulmasta valtion talousarvioesityksessä on useita myönteisiä esityksiä, jotka tukevat kaupungin koulutuspoliittisia tavoitteita mutta myös valitettavia leikkauksia, kuten vapaan sivistystyön valtionosuuksien leikkaus ja se, että kustannusten nousua ei täysin kompensoida kuntien peruspalvelujen valtionosuudessa.

Talousarvion tavoitteenasetannasta toteamme, että on tärkeää, että korostetaan perustaitojen osaamisen vahvistamista. Sukupuolten tasa-arvoon liittyvää kehittämistä kohdistetaan toiselle asteelle ja ymmärrettävästi toisella asteella sukupuolen vaikutus koulutusvalintoihin on selkeästi nähtävissä, mutta vaikuttaminen tähän on aloitettava paljon aikaisemmin. Ilmiö ei ole yksin toisen asteen koulutuksen keinoin ratkaistavissa. Kokonaisselvityksen tekeminen tutkintokoulutukseen valmistavan (TUVA-) koulutuksen toimivuudesta on kannatettavaa.

Englanninkielisen lukio-opetuksen tarjonnan vahvistaminen on ajankohtaista Vantaalla ja odotukset myös englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittamismahdollisuuteen ovat suuret. Sen vuoksi hallituksen esityksessä oleva määritelmää, jolla rajataan mahdollisuus tähän ”tiukasti rajatuilla kriteereillä” tulisi tarkastella uudelleen.

Vantaan kaupunki
Kasvatus ja oppiminen
Osoite Silkkitehtaantie 5 C, PL 1500
Postinumero 01030
raakel.tiihonen@vantaa.fi
www.vantaa.fi
Puhelin 040 515 8831

Vantaa Osaamista

Asiantuntijalausunto

26.10.2023

Suomen kansainvälisimmälle kaupungille koulutuksellisen tasa-arvorahan määräraha (ns. KOTA-raha) on ollut erittäin tärkeä tuki ja sen vuoksi esitetty määräraha 66,2 me on kannatettava. Käytämme kyseistä määrärahaa niiden päiväkotien ja koulujen toiminnan tukemiseen, missä oppimiseen ja kasvuun liittyvät haasteet ovat suurimmat ja usein kotien mahdollisuudet tukea lapsia ja nuoria ovat erilaisista syistä pienemmät. Vantaa on määrätietoisesti kehittänyt toimintatapoja tasoittaakseen koulujen ja päiväkotien välisiä eroja oppimisessa ja oppijoiden hyvinvoinnissa.

Kehittämisavustuksia varhaiskasvatukseen sekä esi- ja perusopetukseen tulee olemaan huomattavasti vähemmän kuin aiempina vuosina. Tämä ymmärrettävästi vähentää uusien hankkeiden määrää mutta mikäli kehittämismäärärahojen väheneminen on määräaikaista eikä pysyvää, niin vaikutus ei ole kriittistä suuren kunnan näkökulmasta.

Oppimisen tuen järjestelmän kehittämiseen ja käyttöönottoon varatut määrärahat sekä lukiokoulutukseen että ammatilliseen koulutukseen ovat tervetulleita. Monissa kunnissa, myös Vantaalla, on jo omaehtoisesti kehitetty erityisen tuen järjestämistä myös lukiokoulutuksessa ennen lakimuutostakin ja nyt talousarvio tukee tätä kehittämistä kokonaisuudessaan toisen asteen koulutuksessa.

Henkilöstön saatavuuden näkökulmasta on erittäin huolestuttavaa, ettei talousarviossa ole osoitettu lisämäärärahoja yliopistoille varhaiskasvatuksen opettajakoulutukseen – ei peruskoulutuksena eikä monimuotokoulutuksena. Myös erityisopettajista on pulaa niin varhaiskasvatuksessa kuin perusopetuksessa. Kaiken kaikkiaan varhaiskasvatuksessa koulutetun henkilöstön saatavuus on jo tällä hetkellä erittäin vaikeaa. Valmistautuminen lain edellyttämään henkilöstörakenteeseen on mahdotonta nykyisessä saatavuustilanteessa. Yliopistotutkintoihin johtavan koulutuksen järjestäminen – niin kuin muunkin tutkintokoulutuksen järjestäminen - on kansallinen tehtävä, ei yksittäisten kuntien. Suurimmissa kunnissa ollaan jo nyt siinä tilanteessa, että esimerkiksi erityisopettajien pätevöitymiskoulutusta järjestetään työnantajan toimesta. Valtion tulisi rahoituksella tukea yliopistojen koulutuksen kohdentamista henkilöstöpula-aloille.

Vantaan Aikuisopistossa (sis. kansalaisopisto, maahanmuuttajakoulutus ja aikuisten perusopetus) tehdään paljon työtä työuran aikaisen jatkuvan oppimisen mahdollistamiseksi. Lisäksi opetustarjonnassa on paljon mm. fyysistä aktiivisuutta lisääviä kursseja. Kansalaisopistojen merkitys kaikille avoimien kurssien järjestäjänä on suuri. Kansalaisopistojen kurssit ovat helposti saavutettavia: koko Suomessa tavoitetaan vuosittain yli 500 000 yksittäistä osallistujaa. Toiminta on kustannustehokasta. Itä-Suomen yliopistossa toteutetun tutkimuksen mukaan (Manninen et al. 2015) kansalaisopistoon sijoitettu euro tuottaa opiskelijoille ja yhteiskunnalle noin 3,4–5,6 euron hyödyn.

Vantaan kaupunki
Kasvatus ja oppiminen

Osoite Silkkitehtaantie 5 C, PL 1500
Postinumero 01030
raakel.tiihonen@vantaa.fi
www.vantaa.fi

Puhelin 040 515 8831

Asiantuntijalausunto

26.10.2023

Vuoden 2024 talousarvioon sisältyvät leikkaukset vapaaseen sivistystyöhön ovat ristiriidassa kansalaisopistojen tavoitteiden ja toiminnan kanssa. Leikkaukset tuntuvat kohtuuttomilta. Talousarvioon sisältyvän valtionosuusleikkauksen suuruus tulisi toteutuessaan vähentämään opetustuntien määrää sekä nostamaan opiskelijoiden kurssimaksuja. Laki vapaasta sivistystyöstä määrittelee, että opiskelijoilta voidaan periä opetuksesta kohtuullisia maksuja. Vantaalla kurssimaksuja ei voida enää nostaa.

Kansalaisopistojen kursseilla opiskelee paljon matalasti koulutettuja. Tuoreimman Tilastokeskuksen keräämän vapaan sivistystyön opiskelijaprofiilin mukaan kansalaisopistojen opiskelijoista suurin osa (55 %) ei ole työllisiä. Samoin suurimmalla osalla (61 %) ei ole korkeakoulututkintoa. Jotta olisi mahdollista lisätä perustaitoja ja -valmiuksia lisäävää koulutusta esimerkiksi työttömille, maahanmuuttajille tai matalan pohjakoulutuksen omaaville, tarvittaisiin kansalaisopistojen opintosetelirahoitukseen lisäystä. Nykyinen opintosetelirahoitus on riittämätön.

On hyvä huomioida, että hallituksen tavoitteena on tehokkaampi kotoutumisen edistäminen, joka on myös Vantaan kaupungille tärkeä tavoite. Tuleva kotoutumislaki lyhentää kotoutumisaikaa kolmesta vuodesta kahteen. Suurin osa kotoutumiskoulutuksesta on sidottu kotoutumisajan kestoon, ja lyhentäminen tulee vähentämään kotoutujien mahdollisuuksia saavuttaa esimerkiksi työllistymiseen riittävä kielitaito. Vapaan sivistystyön koulutukset ovat olleet aiemminkin avainasemassa kotoutumiskoulutusta täydentävinä palveluina, ja niiden rooli tulee korostumaan tulevaisuudessa.

Lisäksi uusi kotoutumislaki tuo kunnalle lakisääteisen vastuun järjestää myös työvoiman ulkopuolisten kotoutujien palvelut. Tässä kohderyhmässä on muun muassa kotivanhempia ja iäkkäämpiä kotoutujia, jotka hyötyvät nimenomaan vapaan sivistystyön kanssa yhteistyössä toteutetuista koulutuksista. Näistä koulutusmahdollisuuksista leikkaaminen on lyhytnäköistä.

Myös vapaan sivistystyön kotoutumissuunnitelman mukaista lukutaitokoulutusta pitäisi kehittää. Kansalaisopistojen normaalin opetustunnin valtionosuus on vapaan sivistystyön oppilaitosmuodoista matalin. Vapaan sivistystyön UMAKO-koulutukseen myönnetty 100 % valtionosuus ei kata koulutuksen todellisia tuottamiskustannuksia kansalaisopistoissa kuin noin 75-prosenttisesti.

Näemme tärkeänä harkintaan perustuvan maksuttoman lukutaitokoulutuksen ulottamisen jatkossa myös henkilöille, joille ei ole vielä laadittu kotosuunnitelmaa tai joiden kotoaika on ylittynyt. Vuoden 2024 budjettiin on varattu valtionavustusmääräraha tähän osana ruotsin kielellä kotoutumisen tukemista. Yhdenvertaisuus ja kielelliset oikeudet koskevat myös kotoutujaa, joten toivomme, että rahoitus ulotetaan myös suomen kielellä kotoutuviin.

Vantaan kaupunki
Kasvatus ja oppiminen

Osoite Silkkitehtaantie 5 C, PL 1500
Postinumero 01030
raakel.tiihonen@vantaa.fi
www.vantaa.fi

Puhelin 040 515 8831